

DIYANET İŐLERİ BAŐKANLIĐI
YAYINLARI

DIYANET DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ ÜÇ AYLIK DERĐİ

TEMMUZ-AĐUSTOS-EYLÜL **1984** CİLT : XX - SAYI : 3

ESMÂÜ'L HÜSNA

VE

BU İSİMLERİN İNSAN AÇISINDAN

ÖNEMİ

Dr. Metin YURDAGÜR
E.Ü.İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi

GİRİŞ :

Sözlük anlamı itibarıyla; kalbe emniyet, huzur ve sükûn vermek, kalbin emniyet, huzur ve sükûna kavuşması, doğrulamak, bir şeyin doğruluğunu söylemek ve kabul etmek manalarına gelen *imân* kelimesi,(1) dini bir terim olarak; Hz. Muhammed (s.a.v)'in, Allah (c.c) tarafından getirdiği kesinlikle bilinen hususlara inanma anlamını taşımaktadır.

Görülüyor ki istilâhî anlam, iman kelimesinin lügat manasına yeni bir şey eklememekte, sadece imanın taalluk ettiği konulara açıklık getirmektedir. Lügatte, herhangi bir şeyle ilgili olarak onun tasdik ve kabûlüne iman denirken, istilahta, Hz. Peygamber'in kendisine Allah tarafından vahyedildiğini bildirdiği esasların kabul ve tasdiki, imandır.(2) O halde istilâhî anlamı ile imanın, şu iki önemli manayı ifade ettiğini söylemek mümkündür:

- a) Allah'a ,Resûlü'ne ve O'nun risâletine,
- b) Bu risâletin ihtiva ettiği esaslara inanmak.(3)

Nitekim kitabımız Kur'ân-ı Kerim, bu mâhtevâyı Allah'a ve peygamberine inanmayı birbirine raptetmek, bunlardan birine inanıp, diğerine inanmayarak, aralarında ayrılık gözetenlerin kâfir olduklarını açıkça bildirmek suretiyle ortaya koymuştur. Bu iki esasın arasını ayırmadan inananlar ise, Kur'ân'da *sıddîklar* ünvanı ile tavsif edilerek övülmüştür.(4)

- (1) İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XII, 21, Beyrut, 1388/1968; Asım Efendi, *Kaamus Tercemesi*, IV, 548, Cevheri, es-Sihah, V, 2071, Mısır, 1375/1956.
- (2) Maturidi, *Kitabu't-Tevhid*, 373 vd, İstanbul, 1979; Teftâzânî, *Şerhu'l-Makasid* II, 181, İstanbul, 1277; Cürçânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, II, 454, İstanbul, Matbaa-i Âmire, Ts.
- (3) Bu istilâhî tarifin detaylarını Cibril hadisinde bulmaktayız. Bu hadis için bkz: Buhari, *Sahih*, I, 18; Müslim, *Sahih*, I, 157; Nesâi, *Sünen*, VIII, 88; Maturidi, a.g.e, 393.
- (4) Bkz: Nisâ, 152; Hadid, 7, 19; Nûr, 47, 62; Hucurât, 15; Feth, 9, 13.

Resulullah'ın risâletinin muhtevasının birinci maddesini **A l l a h a i m a n** etmek teşkil etmektedir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in en büyük hedefi; **A l l a h** Teâlâ'nın **v a r l ı ğ ı n ı** ve **b i r l i ğ i n i** anlatmaktır. Bu bakımdan Kur'an, Allah'ın varlığını ve birliğini anlatmakla açılır ve onunla niha-yetlenir. Mukaddes Kitabımızın hemen, hemen her suresinde, hatta her sahife-sinde bu konu ile karşı karşıya olduğumuzu rahatlıkla ifade edebiliriz.

Öte yandan yüce kitabımız, her peygamber'in **t e v h i d** inancını yeniden öğrettiğini, bütün dinlerin bu esastâ birleştiğini bildirir. Nitekim her peygamberin gönderildiği ümmete ilk⁽⁵⁾ sözünü: **"Allah'a ibadet edin ve O'ndan başka bir ma'bûd tanımayın!"** şeklinde tevhid'e davet olduğunu biliyoruz.

Kur'an; tevhid esasının, bütün peygamberler tarafından talim olunan ci-hânşumûl bir itikad olduğunu bildirme sadedinde:

"Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz her peygamber'e: Ben'den başka tanrı yoktur, Bana kulluk edin! diye vahyettmişizdir."⁽⁶⁾ der.

Peygamberlerin getirdikleri iman esasları arasında fark yoktur, onlar aynı iman umdelerinin bağısı ve tebliğcisidir.⁽⁷⁾ Zira iman esaslarının zaman ve mekân kavramları ile alâkası yoktur. Binaenaleyh bu esasların zaman ve mekâna göre değişmesi söz konusu olamaz. Bu hususa Peygamberimiz (a.s): **"Bütün peygamberler anaları ayrı, babaları bir olan kardeşlerdir ve dinleri birdir."**⁽⁸⁾ buyurarak gayet veciz bir şekilde işaret etmişlerdir. Hz. Peygamber bu ifadesi ile, bütün peygamberleri bir babada birleşen kardeşlere benzetmiştir. Hâdis-i şerifteki bu teşbihten; bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri iman ilkelerinin aynı, ahkâmla ilgili esaslarının ise değişikliği anlaşılmaktadır. Bu itibarla, Allah fikri ile ilgili hükümlerin hiç bir devirde ve hiç bir peygamberin akaidinde değişmediğini ifade etmeliyiz. Yâni, ilk Peygamber Âdem (a.s)'in bu husustaki inanç ve tebliği ne ise, O'ndan sonra gelen bütün peygamberlerin ki de ve peygamberler zincirinin son halkası Hz. Muhammed' (s.a.v)'in tebliği de aynı olmuştur.⁽⁹⁾

Bilindiği gibi, Hz. Peygamber İslâm'ı tebliğle görevlendirildiği sırada Arap yarımadası çeşitli din mensuplarının birbiri ile mücadele ettiği bir belde idi. Kur'an-ı Kerim'in nüzûlü sırasında Arap yarımadasındaki bu değişik dinleri üç gurupta toplayabiliriz: Bunlar, bütün çeşitleri ile putperestlik, yani çok tanrıcılık. Tek tanrı inancına sahip olmakla beraber putperest komşularının etkisiyle inandıkları bir tek tanrı'yı tıpkı bir kabile tanrısı gibi **"Yahudilerin tan-**

(5) Hûd, 25-26; 61, 84; Mu'minûn, 23. Bir kısım âyetlerde de tevhid'e davet edilen ümmetlerin zulme meylederek bu hakikatten uzaklaştıkları beyan olunmuştur. Bkz: Nisa, 163; Şura, 13-14; Ahkaf, 9; Âli İmrân, 19;

(6) Enbiya, 25.

(7) Bakara, 136, 285; Ali İmran, 84.

(8) Buhari, Sahih, IV, 142; Müslim, Kitabu'l-Fedâil, 142-44; Ebû Davud, Sünen, Kitabü's-sünne, 13.

(9) Muhiddin Bahçeci, **Âyet ve Hâdislerle Peygamberlik ve Peygamberler**, (Nübüvvet ve Risâlet) İstanbul, 1977, 51-54.

ESMÂU'L HÜSNÂ VE BU İSİMLERİN İNSAN AÇISINDAN ÖNEMİ

rısı”(10) haline getirmiş bulunan ve bu anlayışları ile ilâhî esaslardan inhiraf etmiş ola Yahudilik, Esasını vahiyden almakla beraber, çok tanrıcılıkla tek-tanrıcılığı bağdaştırmaya çalışan Hristiyanlık'tır.

İşte Kur'ân ve O'nu tebliğ eden Hz. Peygamber; ikisi ilâhî esasa dayalı, birisi de bâtil olan bu dinlerin mensubu olmuş, ancak aslında Allah'ı tanıma fit-ratında olan beşeriyete, O'nu tanıma fırsatını tekrar hazırlamıştır.

Asıldan uzaklaşmış, âlemlerin Rabbi'nin vasıflarını, bir hiç olan, adı sanı bile olmayan bâtil tanrılarına(11) cömertçe dağıtmış olan insanlığa bu hatası, herbiri Allah'ın bir sıfatına delâlet eden Esmâü'l-Hüsnâ'nın Allah'a âdiyyeti gerçeği(12) hatırlatılarak gösterilmiştir.

İslâm, bütün insan seviyelerini ihâta ederek onları bir istikamete, mücer-red bir A l l a h anlayışına sevketmeyi gaye edinen ilâhî bir dindir. Beşeriyeti bu istikamete sevk hususunda Kur'ân'ın iki metod takib ettiği göze çarpar. Bunlardan birincisi, maddî bir varlık olan kâinâtın varlığı ile, O'nun bir Sâni'i-nin, Hâlık'ının olduğunu vurgulamaktır(13).

Kur'ân'ın Allah anlayışına sevkte izlediği ikinci metod ise; O'nun esmâ ve sıfatından bahistir. Yüce kitabımızın beşeriyeti t e v h î d'e davet konusunda takip ettiği bu iki metodun, kelâm ilminin “İ s b â t - ı V â c i b” (Allah'ın Varlığını İsbat) ve “Allah'ın İsim ve Sıfatlarının Tetkiki” konularına ışık tut-tuğunu söyleyebiliriz.

Biz bu küçük çalışmamızda, Kur'ân'ın izlediği bu metodlardan ikincisi olan, Cenâb-ı Hakk'ın Esmâü'l-Hüsnâ ve Sıfatlarından bahsetme yolunun, birinci bölümünü teşkil eden Esmâü'l-Hüsnâ'nın, insan açısından önemi üzerinde dur-mak istiyoruz.

Esmâü'l-Hüsnâ ve Bu İsimlerin İnsan Açısından Önemi:

a) Esmâü'l-Hüsnâ :

Bilindiği gibi esmâ lâfzı, i s i m(14) kelimesinin çoğuludur. Hüsnâ kelimesi de en güzel manasına gelen bir tafdil sığasıdır. Bu iki kelimedenden teşekkül eden e s m â ü' l - h ü s n â terkininin manası ile “en güzel isimler”dir. Kur'ân'ın

(10) Mâide, 18.

(11) Kur'ân, Allah'a koşulan ortakların aslında bir hiç olduklarını anlatmak için müşriklere: “Onlara bir ad bulun bakalım, yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi Allah'a bildiriyorsunuz? Yoksa kuru sözlere mi aldanyorsunuz?”, şeklinde hitab etmektedir. Bkz: Ra'd, 33.

(12) A'raf, 180.

(13) Bu âyetleri guruplandırılmış olarak toplu halde bulmak için bkz: Bekir Topaloğlu, İslâm Kelâmcıları ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı, (İsbat-ı Vâcib), 23 vd, Ankara, ts.

(14) el-Müherred, Sa'leb ve İbnü'l-Enbârî gibi dilciler, etimolojik bir tarzda ismi tarif etmişlerdir. Bu kelimenin kızgın demir ile damgalamak ve işa-ret etmek kökünden geldiğini söyleyerek, Onun: bir şeye tatbik olunan ve o şey kendisi ile tanınan bir işaret olduğunu bildiren tarife katıyoruz. Bkz: J. Weis, İslâm Ansiklopedisi, 'İsim maddesi", c. V/II, 1077.

ifadesine göre " en güzel isimler Allah'a mahsustur." (15) Zira bütün kemâllerin sahibi O'dur. O'nun isimleri de en ileri ve mutlak kemâli ifade eden mukaddes kelimelerdir. (16)

Allah Tâlâ'nın isimleri ister ism-i fâil, ister sıfat-ı müşebbehe, isterse mastardan nakledilmiş surette olsun, bunların hepsinde "v a s f" anlamı gözetildiğinden, kendilerine s ı f a t da denilebilir. Ancak işaret edilen vasfın medlûlü ile muttasıf bulunan Zât'a delâletleri açısından bunlara "E s m â ü'l - H ü s n â" denmektedir. Zirâ Cenâb-ı Hak, bu sıfatlarla o derecede mevsûftur ki, bunlar isim derecesine çıkmış olurlar. (17)

Allah'ın zât'ı hakkında insanlar hiçbir şey bilemezler. (18) Zât'ı itibarı ile insanın Allah hakkında söyleyebileceği en fazla şey: Hüve. O" den ibarettir. Ancak O, hârice Ulûhiyyet sıfatları ile tecelli ettiğinden, insanların lisanlarında ulûhiyyet ifade eden isimler ve kemâlini belirten vasıflarla anılmasına ve bilinmesine izin vermiştir. Bundan dolayı bu isim ve vasıfların hakikî medlûlleri bulunduğunu ve geçerli olduklarını da kabul etmek gerekir. (19)

b) Vahyolunan İlk Ayetlerdeki Esmâ:

Kur'ân daha ilk inen âyet-i kerimesinde, insanlara, bu arada özellikle müminlere, Allah'ın, bütün insanların olduğu gibi, kâinâtında h â l ı k (yaratan)ı olduğunu bildirmektedir:

"Ey Muhammed! Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbi'nin adı ile oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin büyük kerem sahibidir." (20)

Kur'ân'ın yukarıda meâlini sunduğumuz ilk inen âyetinde geçen "Yaratma" sözü, insanın aklına iki şeyi getirmektedir. Bunlarda biri, "y a r a t a n" diğeri ise, "y a r a t ı l a n"dır. Böylece insan daha Kur'ân'ın tebligâtının başlangıcında iki varlıkla karşılaşmış olmaktadır. Bu varlıkların biri, diğeri tamamen ayrı mâhiyet ve özellik taşımaktadır. Yaratan, yapan, meydana getiren; yaratılan ise meydana getirilendir. Biri fâil, diğeri ise O'nun eseri manasını duyurmaktadır. (21) Kur'ân, ilk inen âyeti ile muhataplarına, Rab vasfının Allah'a âidiyyetini duyurmakta ve Rabbe ait en önemli hususiyetin Halk =

(15) A'raf, 180; İsrâ, 110; Tahâ, 8; Haşr, 24.

(16) Beyhâkî, el-Esmâ ve's-Sıfât, 110-111, Mısır, 1358.

(17) Doç. Dr. Suat Yıldırım, 48, "Kur'ân'da Tanrılık, (Ulûhiyyet)" Allah'ın Vasıfları ile Bâtil Tanrılar Açısından", Basılmamış Doçentlik tezi, Müellif Nüshası, Erzurum, 1977.

(18) Taha, 110; Bu konuda, "Siz Allah teâlâ'nın nimetlerini ve kudretinin eserlerini düşününüz, Zât'ını ise, tefekküre dalmayınız, çünkü gücünüz yetmez." hadisi önemlidir. Bkz: Suyutî, Câmî'u's-Sagîr, I, 132, Mısır, 1954.

(19) Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'ân Dili, IX, 6274-75, İstanbul, 1971.

(20) Alâk, 1-5.

(21) Prof. Dr. Hüseyin Atay, Farabî ve İbn-Sinâ'ya Göre Yaratma, 7, Ankara, 1974.

ESMÂU'L HÜSNÂ VE BU İSİMLERİN İNSAN AÇISINDAN ÖNEMİ

Yaratma sıfatı olduğunu onlara hissettirmektedir.(22) Kur'an ilk nuzûlü sırasında, müşriklerin sadece dillerinde kalmış, fiilî yaşayışlarında ise; lafz-ı bî medlûl olan **A l l a h** lafzına(23) gerçek muhtevâsını vermek için ilk nâzil olan âyetlerinden itibaren;asnâm, evsân, erbâb, tâğût, endâd, ensâb, şufeâ gibi isimlerle andığı müşriklerin müşahhas bâtil tanrılarına, onlarca dağıtılan Cenab-ı Hakka ait bütün vasıfların, taşıdıkları asıl manalar itibarı ile, ancak Allah'a itlâk olunmasının gerekliliği üzerinde ısrarla durmuştur.

c) Esmâ'ül-Hüsnâ'nın Tevkîfilîği Prensibi:

Allah Teâlâ'nın bazı isimlerle bilinmesini, O'nu mahlûkât'a benzetme şeklinde anlayanlar olmuştur. Bu meselenin bir ihtilâf konusu olarak karşımıza çıkmasına, Allah'ın misli, eşi ve benzeri olmadığını(24) ittifakla kabul eden ulemânın, iki şey arasındaki benzeşme (mümâsele)nin hangi durumda gerçekleşebileceği konusundaki(25) fikir ayrılığına düşmeleri sebep olmuştur.

Meryem Sûresi'nin 65 nci âyet-i kerimesinin böyle bir ihtilâfı ortadan kaldıracabilecek manalar taşıdığı kanaatindeyiz. Bu âyet-i kerimede geçen "Semiyâ"(26) lâfzı, hem adaş, hem de eş ve benzer anlamını ifade etmektedir.(27) Bu kelimenin taşıdığı yukarıdaki anlamlar da gözönünde bulundurularak, mezkûr âyete mana verilecek olursa, âyetin: "Allah'ın adını taşıyan ve O'nun benzeri olan bir varlığın bulunmadığını" bâriz bir şekilde ifade ettiği görülecektir.

Konumuz olan Esmâ'ül-Hüsnâ ile ilgili bir âyet-i kerimenin meâli şöyledir:

'En güzel isimler Allah'ındır. o halde, O'na bu isimlerle duâ edin! O'nun isimleri konusunda eğriliğe (i l h â d) sapanları bırakın, Onlar yaptıklarının cezâsını göreceklerdür."(28)

Meâli sunulan bu âyet, esmâü'l-hüsnâ karşısında insan davranışlarının çerçevesini çizmektedir. Bu âyet ışığında esmâü'l-hüsnâ karşısında insanın görevinin, isimler konusunda eğriliğe sapmamak ve Allah'a bu isimlerle yakarmaktan ibaret olduğunu söyleyebiliriz.

Mezkûr âyette geçen ve "eğriliğe sapanlar" şeklinde tercüme olunan "yülhidûn" lafzı, genel olarak, Allah'a isim ve vasıf vermekte kayıtsız, lâubâli ve

(22) Kur'an'da Allah'ı tavsif için kullanılan ilk kelimeler konusunda bkz: Metin Yurdağür, *Kelâm'da Allah'ın Sıfatları Meselesi*, 25-35, Kayseri, 1981 Basılmamış Öğretim Üyeliği Tezi.

(23) Bu inançlarına delâlet eden âyet-i kerimeler için bkz: Mu'minûn, 84-90, Ankebût, 61, 63; Zümer, 3

(24) Şurâ, 11.

(25) Bu konudaki değişik görüşler için bkz: Maturidî, *Kitabu't-Tevhîd*, 93 vd, N. es-Sâbüni, *el-Bidâye fi usûlî'd-dîn*, 30-31 (Bekir Topaloğlu neşri), Ankara, 1979.

(26) Meryem, 65.

(27) Bu kelimeye verilen mezkûr anlam için bkz: İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 131, Beyrut, 1388/1969; el-Kurtubî, *Câmiu Ahkâmî'l-Kur'an*, XI, 130, Beyrut, Ts.

(28) A'râf, 180.

disiplinsiz davrananları ifade eder.⁽²⁹⁾ Nitekim bu anlamâ uygun olarak, ehli Sünnet ulemâsı, "Esmâ-i İlahiyye tevkîfî'dir" kaidelerini vazetmiştir.⁽³⁰⁾ Bu kaide, Allah'ın kendini isimlendirmedığı, hakkında ne Kur'an, ne de sünnet'te vârid olmamış meşhûr ve ma'rûf isimlerden bir başka isimle Allah'ın adlandırılmasını engellemektedir. Ehl-i Sünnet'in âyetten istidlâl ettiği bu prensibe karşılık, Mu'tezile ulemâsı ise, Allah'a isim vermede kistasın nakil değil, akıl olabileceğini savunmaktadır.⁽³¹⁾

Kanaatimizce, naslarda geçen ve Allah'a izâfe olunan isimler, başkasına ihtiyaç bırakmayacak kadar çok ve muhtevâlidir. Binaenaleyh nakle dayalı bu esmâ dışında, akli esas alarak tevkîfîlik prensibi haleldâr edilmemelidir. Müslümanların bu prensibe uygun hareket etmesi ile, âyetlerde işaret olunan ihhâd'dan (eğriliğe sapış) uzaklaşılacak, eğriliğe sapılmayacak ve "Allah hakkında bilmediğini söylemek"⁽³²⁾ tehlikesi böylelikle bertaraf edilmiş olacaktır.

d) Esmâü'l-Hüsna Karşısında İnsan:

Allah Teâlâ beşer için hem kurtarıcı ve yardım edici, hem de karşısında haşyet duyulan bir varlık olarak tecelli eder.⁽³³⁾ İşte bundan dolayı Cenâb-ı Hakk'a karşı görevlerini ifâ hususunda insan, hâlıkının, Rabbinin adını bilmek zorundadır. Kur'an-ı Kerim'deki "Bismillahirrahmanirrahim" formülünün ve Allah'ın adını anılmasını emreden pekçok âyetin⁽³⁴⁾ mevcudiyeti, insanın Allah'ın adını anmaya olan ihtiyacını ve Cenâb-ı Hakk'ın bunu, onlardan istediğini göstermektedir.

İnsan, inandığı Rabbi'nin adını bilmekle, vasıtasız olarak O'nunla bir nevi ünsiyet ve diyalog kurma imkânını elde etmiş olur. Dolayısıyla Hâlık'ı hakkında hiçbir şey bilememenin vereceği bunalıma düşmekten kurtulur. Allah hakkında hiçbir şey bilememenin bunalımı ile, O'nunla kolay diyalog kuramamanın doğurduğu ruh halinin en açık örneğini aşağıda meâlini sunacağımız, Fir'avn'ın çektiği ifade zorluğu ile dilinin tutukluğunu, okuyanlara âdeta hissettiren âyet-i kerimede görmek mümkündür:

(29) Bu kelimeye verilen manalar için bkz: Râzî, *Tefsir-i Kebir*, XV, 71, Tahran, Ts; Kurtubî, a.g.e, VII, 328. Bu konudaki değişik görüşleri, Merhum Hasan Basri Çantay, Meâlinde uzun bir dipnot halinde maddeleştirmiştir. Bkz: A. g.e, I, 247 vd.

(30) Bu prensib için bkz: Maturidî, *Kitabu't-tevhid*, 38, 65-67; Bâkullânî, *et-Temhid*, 194-195, Beyrut, 1957; Cuveynî, *el-Irşâd*, 143, Mısır, 1369/1950; Bağdadî, *Usûlüddin*, 116, İstanbul, 1928; Râzî, *Levâmiu'l-Beyyinât*, 18-21, Mısır, 1323; Kemalpaşazade, *Risâle fi Beyânî enne esmaallahi teâlâ tevkîfiyyetün*, Kayseri, Râşid Efendi Kütüphanesi, 674/24 (Yazma)

(31) Eşari, *Makalâtü'l-İslâmiyyin*, II, 205-207; Bağdadî, a.g.e, 115 vd; Kâdî Abdülcebbar Hemedânî, *el-Mugni fi ebvâbi't-tevhid*, C. V, 160 vd, Mısır, 1958

(32) Bakara, 80.

(33) Müsteşriklerin, İslâm'ın beşeriyete sunduğu Allah anlayışının sırf Cebbâr ve Kahhâr olduğu iftirasına cevaplar için bkz: Prof. Dr. Hüseyin Atay, *Kur'an'a Göre İman Esasları*, 62, Ankara, 1961; Doç. Dr. Suat Yıldırım, *er-Rahmân vasfının Kur'an-ı Kerim'de Kullanılışı*, Atatürk Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, sahife, 21-40, Ankara, 1980.

(34) Bu âyetler için bkz: Rahman, 78; Vâkıa, 74, 96, Hakka, 52, İnsan, 25, Alak, 1 Hacc, 3, Enam, 121 Mâide, 4, Nur, 36, Bakara, 114, Hud, 41.

ESMÂÜ'L HÜSNÂ VE BU İSİMLERİN İNSAN AÇISINDAN ÖNEMİ

Fir'avn, Hz. Mûsâ (a.s) tarafından kendisine ibadete çağrıldığı, gerçek Tanrı'nın adını bilmiyordu. Aslında O'nu reddediyordu da. Ancak, denizde tam boğulacağı zaman, imana mecbûr kalınca ortaya çıkan sahneyi bakınız âyet-i kerime nasıl tablolastırmaktadır:

“İsraioğullarını denizden (selâmetle) geçirdik. Hemen Fir'avn, askerleri ile beraber zulmederek, saldırarak arkalarına düştü. Nihâyet su O'nu bağmaya başlayınca şöyle dedi: İnandım, hakikaten İsraioğullarının iman ettiğinden başka Tanrı yokmuş.” (35)

Şayet Fir'avn, Cenâb-ı Hakk'ın adını bilse idi, sâlise miktarı bir zaman biriminin değer taşıdığı öyle bir anda, herhalde “Allah'a inandım,” deyiverirdi. (36)

Esmâü'l-hüsnâ, beşerî idrâke sığmayan Ulûhiyyet âlemi ile, mümkinât dünyasında yaşayan insan arasında visâli sağlayıcı bir bağ olarak telâkki olunabilir. Çünkü insan: Allah'ı olduğu gibi anamaz, O'nunla okuyamaz, O'nu yüceltmez vb.. Ancak, Allah'ın adını ve diğer isimlerini, bu fiillere konu edebilir. İşte bundan dolayı insan, Allah ile irtibatını Esmâü'l-hüsnâ ile sağlar, diyebiliriz. Yine bundan ötürüdür ki, Allah'ı tesbih ve tenzih, O'na duâ için Esmâü'l-hüsnâ vazgeçilmez bir unsurdur. Zira, “O'nun adı anılmadan başlanan işlerin sonu gelmez.” (37)

İnsan, Allah'ının hususiyetlerini bildiren isimlere muhtaçtır. Rabbine çeşitli durumlarında, vaziyetine en uygun bir ismi ile niyazda bulunmak ister. Bu isimlerin yokluğu halinde insanın, O'nunla olan irtibatı çok eksik kalırdı, belki de imkânsızlaşırdı. Esmâü'l-hüsnâ, Ulûhiyyet karşısında, kulun dilsizliğini bir dereceye kadar giderek ifadeler, ruhunun çıkmazlarını açan anahtarlar olarak nitelenebilir. Bunları anmanın manalarını iyice kavrayarak muhafaza ve zikretmenin (38) (İhsâ) imanı beslemek, ilâhî huzuru hissettirmek, Allah'a olan sevgiyi artırmak, huzurunda huşu' duyurmak, dünya musibetlerini küçümsemek, dünya nimetlerini kaybetme sonunda duyulan üzüntüleri azaltmak gibi büyük faydeleri vardır. Bütün bunların sonunda Esmâü'l-Hüsnâ'nın gerçek İhsâ'sının karşılığının cennet olduğunun hâdis-i şerifte bildirilmiş olması manidârdır. (39) Öte yandan Peygamber efendimizin çeşitli durumlarda okunmasını tavsiye buyurdıkları duâ ve zikirlerin Esmâü'l-hüsnâ ile dolu oluşu da, bu isimlerin insan açısından öneminin başka bir vechesinin ifadesi olarak değerlendirilebilir.

(35) Yunus, 90.

(36) Doç. Dr. Suat Yıldırım, Kur'an'da Ulûhiyyet, 42. Firavn'ın sihirbazları da, aynı sebebe binaen imanlarını: “Hârun ve Mûsâ'nun Rabbine inandık,” diyerek açıklamışlardı. Bkz: Tahâ, 70.

(37) İbn Mâce, Sünen, I, 610, 1894 no: 10 hadîs.

(38) Bu konudaki, “Allah'ın doksandokuz ismi vardır. Kim onları İhsâ' ederse Cennet'e girer.” hâdis-i şerifi söylediklerimize ışık tutmaktadır. Bu hadîs için bkz: Buhârî, Sahih, Şurut, 18, Teşhîd, 169; Müslim, Sahih, Zikir, 5-6, Doksandokuz ismin sıralanışı için bkz: Tirmizî, Sünen, Daavat, 83, H. No: 3507, Hâkim en-Nisâbü'ri, el-Müstedrek, I, 16-17, Riyad, Ts. Bir başka çalışmamızda bu hadîste geçen “İhsâ” lafzı üzerinde duracak İhsâ'nın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışacağız.

(39) Yukarıda zikredilen hadîs ve aynı kaynaklar.

Meselâ, çok güç şartlar içinde yüzüp, ilâhî merhamete pek muhtaç durumda olan mü'min, Rabbine niyâz esnasında bu halini ifade edip özetleyecek bir tabir aradığında, Rahîm, Gafûr ve Vedûd gibi ilâhî isimleri yanında buluverir.

Kul günahlarının altında ezilir, Cenâb-ı Hakk'ın hududunu çiğnediğini hissedip, şayet Rabbine yaklaşacak bir vesile ararsa, O'nun Gaffâr ve Settâr isimlerini karşısında bulur.

İnsan, kâinata veya kendi ruhunda tecelli etmekte olan ilâhî kudret ve azametın temâşası sonucu dalgalanan ruhunu sükûnete kavuşturacak esrârı, **A l l a h ü E k b e r** demekte bulur.

Görülüyor ki insan, Cenâb-ı Hakk'ın Kitab ve sünnette vârid olan bu mütenevvi vasıflarının, yani Esmâü'l-hüsnâ'nın aracılığı ve onlardaki manevî anah-tarlar ile, ruh dünyasının kilitlenmiş kapılarını açabilmekte, maruz kaldığı nefis fırtınalarını dindirip, ruhî gerilimlerinden sıyrılabilmektedir.

